

Lutki

Wulosujemy
knihu!
--> str. 5

za kubłarki a kubłarjow

2021 | 1

Moje začuća

Jako dodawk k spěwej »Moje začuća« (Lutki 1/2021, str. 11) podamy tu dalše štučki z pjera Bianki Wjeńcyneje:

Što činju, hdyž sym zmužity, zmužity/-a*?

To přez ćmowu chódbu du,
a so pawkow njeboju.
Tajke něšto spodźiwne so mi potom chce,
hdyž sym jónu zmužity, zmužity.

Što činju, hdyž sym njeměrný, njeměrný?

Ritku suwam po stólcu,
stanu, padnu, poskoču!
Tajke něšto spodźiwne so mi potom chce,
hdyž sym jónu njeměrný, njeměrný.

Što činju, hdyž sym sylny ja, sylny ja?

Wulku džěru wuryju,
horu z pěska nawožu.
Tajke něšto spodźiwne so mi potom chce,
hdyž sym jónu sylny ja, sylny ja.

Što činju, hdyž sym mučny ja, mučny ja?

So kaž jěžik zakulu,
do łóžka zas spinkać du.
Tajke něšto spodźiwne, so mi potom chce,
hdyž sym jónu mučny ja, mučny ja.

Što činju, hdyž će lubo mam, lubo mam?

To će něžnje pottóču
a će wjace njepušću.
Tajke něšto spodźiwne so mi potom chce,
hdyž će jara lubo mam, lubo mam.

* Wězo móža tu hólcy a holcy wotpowědnu musku abo žónsku kóncowku wužiwać.

Začuća

Wuwicie zakładnych emocjonalnych kompetencow je wažny krok w přernih žiwjenskich lětach kóždého džešća. K tomu słuša, swójske začuća zaznawać, sej je wuwědomić, je dopuścić a signale čěla zrozumić a prawje zarjadować. Hdyž džećo to móže, budže jemu lóšo, začuća druhich spóznać, je rozumić a přičiny za nje namakać. Tak móže so tež na potřebnosće a přecha druhich nastajić, so jim bližić a z nimi werbalnje a nonwerbalnje komunikować a skónčnje socialnje kompetentnje agěrować. Słowoskład k temje »začuća« hodži so derje we wšědnym dnju rozšěrić, wšako so džeći kóždy dzeń raz wjesela, hněwaja, boja abo zrudne su. Zapřijeća měli so tak husto kaž móžno wospjetować a so přez přidatne informacije wudospoľnić.

Kolesko začućow

Zo bychu sej džeći zapřijeća k začućam lěpje spomjatkowali, móhli so zwobrazić. Kóždemu začuću hodži so wěšty symbol přiřadować, kaž na př. mjezwoča, ilustracije abo wjedrowe symbole. Rozsudžiće so za wjedrowe symbole, je to móžne přiřadowanje:

wjesole	=	słónco
zrudne	=	dešć
hněwne	=	błyś
strachočiwe	=	mróče
sylne	=	sněhowy muž
njeměrne	=	wětr
mučne	=	měšačk a hwězdy
zalubowane	=	tučel.

Z charakteristiskimi wurazami mjezwoča, kaž na našej předložce z Witkom a Julku na zadnjey wobalce, móžeće sej kolesko začućow spaslić, kotrež hodži so na wšelake wašnje zasadźeć. Tak móža džeći w rańšim kole abo hdyž rano do pěstowarnje přińdu, kłok na wěšte mjezwoča stajić, kotrež wotpowěduje jich wokomiknemu začuću. To móže dobra přiležnosć być, z džećimi do rozmołwy přińć. Kolesko začućow móže tež w konfliktowych situacijach pomoc być. Wosebje za džeći, kotrež njemóža swoje začuća hišće tak derje zwuraznić, je to móžnosć, nonwerbalnje na nje pokazać.

Memohra začučow

Z pomocu samomolowanych wjedrowych symbolow abo mjezwočow Witka a Julki móžeće sej swójsku memohru začučow zestajić. Pak stworiće klasisku memohru (wšitke symbole dwójce předleža) abo ju kombinujeće, na př. wjedrowe symbole z mjezwočemi. Cil je potom, namakać k wjesolej Julce slónco, k mučnemu Witkej měsačk a hwězdy, k hněwnej Julce błysk atd. Wězo móžeće z džěćimi tež rozdźelne začuča z fotom zapopadnyć a je z hotowymi symbolemi kombinować.

Z kartkami memohry móžeće tež słowoskład k začučam zaměrnje spěchować. Za to dóstanje kóždy džěćo přidatnje čerwjenu a zelenu kartku. Potom wuzwoli so jedna kartka začučow a so wot jednoho džěšća pomjenuje. Džěćo smě tež wotpohladnje wopačne začučé mjenować. Tamne džěći móža potom ze zelenej abo čerwjenej kartku pokazować, hač je džěćo začučé prawje abo wopak pomjenowało a ewentualny zmylk korigować.

Knihy a začuča

Knihy skića dobrou móžnosć, so z džěćimi wo začučach rozmołwjeć. Najlěpje hodža so za to knihy z ilustracijemi, hdžež jewja so w mjezwočach figurow rozdźelne emocije.

Powšitkownje doporučamy, knihu – abo jenož jedyn wotrězk z njeje – džěćom najprjedy raz předčitać. Při abo po tym móžeće so je prašeć, kak je so figura w rozdźelnych situacijach čuła. Wotmołwy džěći, wotwisnje wot staroby, rěčnych a emocionalnych kompetencow, budu so snano na zakładne začuča wjeselo, zrudoba, hněw a strach wobmjezować. Tu hodži so wokabular rozšěrić, na př. *»Prawje, knočík je zrudny. Je zadwělowany a njewě sej žaneje rady, hdže by rostlinu hišće pytać móhł. Da hłowu wěšeć a zepěra swoju hłowu z packomaj. Puh, tajka ćežka hłowu!«*

Přez wšelke rozjimanja kubłarki nawuknje džěćo jednotliwym začučam kombinacije adjektiwow, substantiwow a werbow přirjadować: *»Haj, knočík je cyle zrudny a płaka. Sylzy běža jemu přez licy a wóčce je začinił.«* Tak zwjazuje džěćo z jednotliwymi začučemi mimiku, gestiku abo wšelake wobrazy, kaž na př. sylzy.

W dalším kroku hodža so w předpolu mjezwoča figurow z lěpjacyimi cedlkami zalěpić. Džěći maja potom z informacijow, kotraž z teksta stawizny dóstanu, rozsudzić, kak so wosoba runje čuje a kak mjezwočo a ewtl. tež čěło wupada: *»To so knot džiwaše a hladaše, jako by přeni džeń na swěće był.« – Knočík so džiwa. Wón čini wulke woči a huba steji wočinjena.«* Jednoriša móžnosć je, zo namakaja džěći k situaciji knočíka wotpowědnu kartku začučow.

Slědowace serbske džěćace knihi (z Ludoweho nakładnistwa Domowina) hodža so za to wužiwać:

Kak je knot myšku wustrowi! Zdeněk Miler, 1996 --> wubrana

- str. 4: knoćik je starosćiwy, potom bjezradny, zamysleny a naposledk zbožowny
- str. 8: myška čuje so chora, je mučna, spróčna, wučerpana
- str. 11: deleka naprawo: knoćik je bjezradny, zadwělowany, poraženy
- str. 18: horjeka: knoćik je měrny, spokojny
- str. 20: horjeka: knoćik je zrudny
- str. 26–27: knoćik je wustróžany, so njesměrnje boji
- str. 31: knoćik je zbožowny, zbóžny, cyle wotpinany (entspannt)
- str. 32–33: słon čuje so lochki kaž pjerko, je bjezstarostny, zbóžny, zbožowny a naposledk zadžiwany
- str. 36: husańca je škodopřejna
- str. 41: cyle deleka: knoćik ma bolosće a so sam wobželnosća
- str. 78: knoćik je wjesoły, zbožowny, wolóženy

Knoćik a jeho awtko Zdeněk Miler, 2016

Knižka **»Knoćik a jeho awtko«** Wam njepředleži! Póscelće nam **hač do 30. apryla 2021** foto wo tym, kak so w pěštowarskej skupinje z temu »začuća« zaběraće. Mjez wšěmi wobdźělnikami wulosujemy jedyn z poslednich eksemplarow ze Smolerjec kniharnje!

knoćik je:

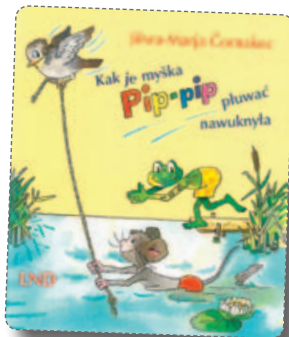
- str. 11: zadžiwany
- str. 13: horjeka: hordy
- str. 13: deleka: zasonjeny, zrudny
- str. 23: horjeka: spróčna
- str. 23: deleka: čuje so sylny, mócný, pońny energije
- str. 25: bjezradny
- str. 27: rozmjertzany, hněwny
- str. 28: zrudny, zadwělowany
- str. 29: zahorjeny, wjesoły

Kak je myška Pip-pip plůwać nawuknyła

--> w zběrce **Wroblík Frido a jeho přećeljo** Jěwa-Marja Čornakec, 2020, 12,90 €

- str. 3: wšitcy su wjeseli, zahorjeni, dobreje nalady
- str. 5: žabka je spokojna, wurunana
- str. 9: myška je strachoćiwa
- str. 13: myška je zmužitá, wroblík je bjezmócný, škraholec je hněwný
- str. 14: myška je starosćića, wučerpana; wroblík ma bolosće

Kak je žabka Šlapka spěšnje skakać nawuknyła

--> w zběrce **Wroblík Frido a jeho přećeljo** Jěwa-Marja Čornakec, 2020, 12,90 €

- str. 5: žabka je spróčna, wučerpana
- str. 6: wšitcy so starosća
- str. 9: skopćki su zadźiwane, žabka je bjezmóčna, jěžik je wjesoly
- str. 11: žabka je njewěsta a nerwozna, myška je optimistiska, poľna nadźije
- str. 14: žabka je zahorjena, euforiska, horda, wjesoła

Kak je jěžik Kałaćik skónćnje spać nawuknył

--> w zběrce **Wroblík Frido a jeho přećeljo** Jěwa-Marja Čornakec, 2020, 12,90 €

- titulna strona: jěžik je mućny
- str. 3: wroblík je wjesoly, šwjerče a jěžik su wustróžane, zamylene
- str. 4: jěžik a wroblík staj hněwnaj, so mjerzataj
- str. 6: jěžik wjaza kózlika, je tróckaty a wobužny, žabka a myška so mjerzatej

Kak je žabka Šlapka z wětřikom lećała

Jěwa-Marja Čornakec, 2014, 5,90 €

str. 4–5: wšitcy su wjeseli, dobreje nalady
str. 15: žabka Rjechtak je zalubowana

Kak su wroblík Frido a jeho přećeljo do Afriki lećeć chcyli

Jěwa-Marja Čornakec, 2016, 5,90 €

str. 4: šwjerč Cypl je zrudny
str. 7: strachočiwe, wustróžene

Julka ma nowu přećelku Lubina Hajduk-Veljkovičowa. Lutki 1-2021 str. 1–7

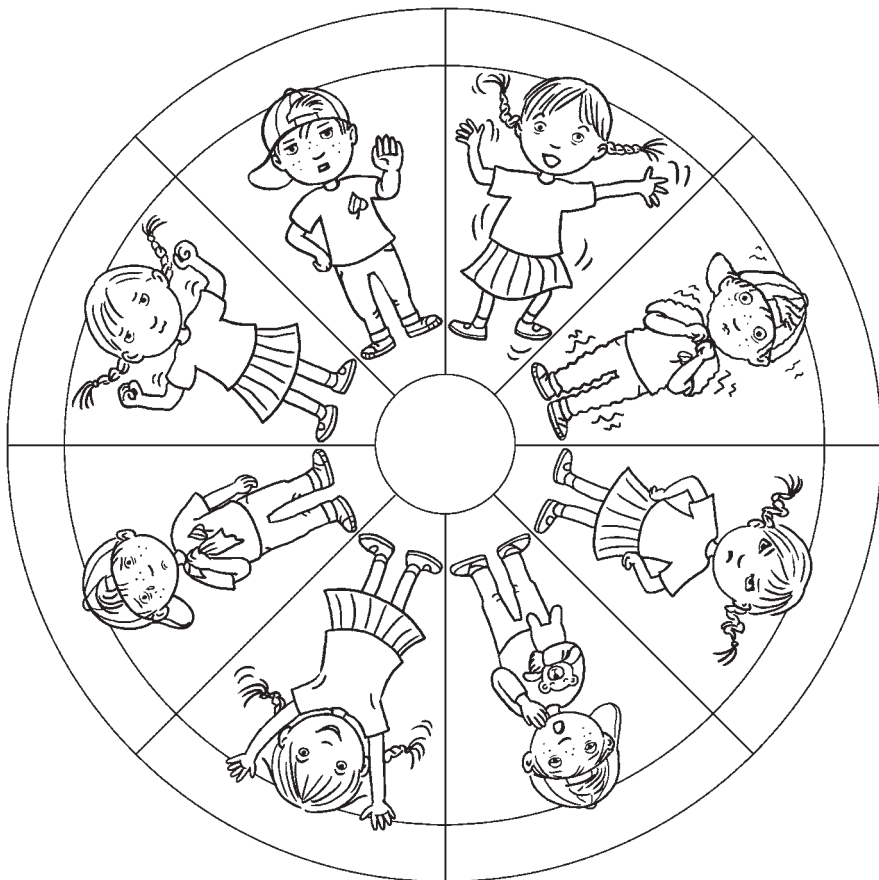
str. 1: holcy stej wjesolej, Witko je žarliwy
str. 2: Julka a Witkej staj wjesolať
str. 3: Majka je zadžiwana, Julka je hněwna
str. 4: Julka wjaza kózlika; Witkej je žel, zo je klance schował;
je sej swojeje winy wědomy
str. 5: Witko čuje so křiwdženy, škodopřejny
str. 6: Julka je zrudna, Witko ma špatne swědomje
str. 7: Julka a Witko staj wolóženaj a wjesolať, zbožownaj

žórło:

Spielen, streiten und lachen. Dr. Renate Zimmer. w: Kindergarten heute. 3_2020. str. 11–15

Für Gefühle gibt es viele Wörter. Stefanie Salomon. w: Kindergarten heute. 3_2020. str. 40–41

Koto začućow z Witkow a Julku

Kopěrowansku předktohu namakaće tež jako pdf-ku na našej homepage pod [www.witaj-sprachzentrum.de/obersorbisch/sb/zeitschriften/lutki/2021, Koto začućow.pdf](http://www.witaj-sprachzentrum.de/obersorbisch/sb/zeitschriften/lutki/2021,Koto_zacu_cow.pdf). Doporučamy, ju znajmjeiša na format A4, lěpje pak na A3 wučišćeć, zo bychu wobrazy za dźeći derje widžomne byli.

Koto začućow hodži so tež za zwobraznjenje jednotlivych štučkow spěwa »Moje začuća«. Za to móžeće sej hišće křok we wotpowědnej wulkosći spasilć a jón wosrjedź kōta ze spinku za listy připinyć.

WITAJ

Rěčny centrum
Rěčny centrum
Sprachzentrum
Language Centre

LUTKI – 20. lětnik

Cyłkowne zhotowjenje:

Domowina – Zwjazk Łužiskich
Serbow z. t., Rěčny centrum WITAJ

redaktorka:

Weronika Butendeichowa

Rěčny centrum WITAJ

Póstowe naměsto 2,
02625 Budyšin

telefon: (0 35 91) 55 04 00

e-mail:

sekretariat@witaj.domowina.de

ilustracije: Martina Burghart-
Vollhardt

fota: Galileo30/Shutterstock.com

(titulak); RCW (str. 3); LND (str. 5, 6, 7)